

YÖK'ün Üniversitelere İlişkin Gelişme Politikalarının Tarihsel Değerlendirilmesi*

*Melih Ersoy ***

*H.Çağatay Keskinok ****

Giriş

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ve onun iktisadi zemini oluşturan 24 Ocak kararlarının bir bileşkesi olarak yaratılmıştır. YÖK, bir yandan üniversitelerin devletin sıkı denetimi altına alınması diğer yandan da sosyal devletin kamusal hizmet alanının tasfiye edilerek sermayeye açılması ana amaçları üzerinde şekillenmiştir. Sistemin bu yönde yeniden yapılandırılmasına, özerk bir kurum olarak kendi tercihleri ve ölçütleriyle gelişen bir üniversitenin izin vermeyeceği açıktı. Bu nedenle en temel müdahale alanı olarak üniversite yönetimlerinin yeniden yapılandırılmaları ve özerklik alanlarının daraltılması gündeme getirilmiştir.

AKP İktidarı ve YÖK'ün Yeniden İnşası

Dile getirilen niyette başarılı olunmuşsa da, 1990'lı yıllarla birlikte, öğretim elemanları derneklerinin örgütlü mücadeleleri, üniversite kurumunun politik çıkışlarının varlığı, kurum olarak YÖK'ün siyasi iktidarın elinin altından kaydığı bir aşamaya evrilmesine zemin hazırlamıştı. Bu mücadelelerin sonucunda, YÖK'ün bir vesayet kurumu olarak 12 Eylül rejimi ile belirlenen yapısal özelliklerini zayıflatmış ve rektör ve dekanların tümüyle atama yönetimi ile göreve geldikleri aşamadan, akademik organlarda seçim sisteminin siyasal iktidarlara kabullenilmek zorunda kaldığı bir aşamaya geçilmiştir. Öğretim elemanları bu süre içinde örgütlenme ve siyaset yapma haklarını adım adım geri kazanmışlardır. O tarihlerdeki yöneticilerin büyük bir bölümü, uzunca bir süre üniversitelerde öğretim elemanlarının örgütlenmelerine direnmişler, önceleri “eğilim belirleme” şeklinde olası yöneticilerin isimlerini ortaya çıkarma çabalarına karşı çıkmışlardır. Bütün bunlar adım adım 12 Eylül yönetiminin ürünü olan YÖK'ün tasfiyesini ve vesayet kurumu niteliğinin üniversitelerarası eşgüdümü sağlayacak bir kuruma doğru dönüşümünün koşullarını yaratmaya başlamıştır. YÖK'ün bu el değiştirmesi koşulları oluşurken, AKP iktidarı sözde YÖK karşıtlığı savları ile YÖK'ü yeniden ele geçirmiş, siyasal iktidar karşısında üniversite özerkliğinin aşındırılması, inaçlar yoluyla bilim karşıtlığı, üniversitelerin özelleştirilmesi konularında kurulduğu tarihtekinden daha ağır koşullarda YÖK'ü yeniden inşa etmiştir.

* 5. Üniversite Kurultayı-2010- Ankara, ODTÜ, 2011, Ankara, ss. 65-74. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, özellikle yasal düzenlemeler konusunda katkılarını esirgemeyen, Ortadoğu Öğretim Elemanları Derneği Hukuk Danışmanı Sn. Bayram Mısıra teşekkürü borç biliriz.

** Prof.Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

*** Doç.Dr., ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Bugün siyasal iktidar üniversiteleri tümüyle siyasal iktidara bağımlı kurumlar haline getirmek için her türlü olanağı kullanmaktadır. Nitekim 2009 tarihli Türkiye Bilimler Akademisi Raporu'nda "üniversite özerkliğinin yokluğu" Türkiye'de bilimin önünde en önemli engel olarak görülmektedir. Üniversite özerkliğinin ortadan kaldırılması ya da sınırlılığı konusunun "üniversite içi" bir sorun olmadığı açıktır. Özerklik konusu, üniversitelerin siyasal iktidara karşı konumu ile ilgili bir konudur.

AKP iktidara geldiğinde YÖK karşıtlığını önemli bir siyasi propaganda konusu haline getirmiştir. Bu yaklaşımı ile üniversitelerde 12 Eylül'e karşı tepkili kesimleri belirli düzeyde etkileyebilmiştir. YÖK'ün AKP iktidarınca siyasal olarak yeniden inşası bu kesimler açısından beklenmedik bir durum olarak gözükse de, AKP'nin iktidara geldiği tarihlerde ortaya attığı Acil Eylem Planı'nda yükseköğretim ve üniversiteler konusunda ortaya attığı politika ve hedefler YÖK politikaları ile süreklilik göstermektedir.

AKP İktidarı ve Üniversite Özerkliği

AKP iktidarı uzunca bir süredir "türban" tartışması üzerinden, amacı bilim üretmek, uygulamak ve öğretmek olan üniversitelerin gündemine sürekli biçimde "inanç özgürlüğü" konusunu koyarak üniversitelere siyasal müdahale yapmaktadır. Diğer yandan, rektörlerin seçiminde bilim karşıtı inanç ve dogmalara göre şekillenen siyasal tercihler belirleyici olmaktadır.

YÖK'ün kurulduğu tarihlerden itibaren yükseköğrenimle ilişkili politikaları şöyle sıralanabilir: Okullaşma oranlarının artırılması; akademik gelişme ve ilerlemeyi akademik jüriler yoluyla sağlamak yerine bürokratik düzenlemeler ile denetleme; küreselleşme süreçleri ile uyumlu olarak yabancı dilde eğitimin teşvik edilmesi ve yükseköğretimin sermayeye açık bir alan haline getirilmesinin ön koşullarının yaratılması. Bu hedefler tümüyle, küreselleşme süreçlerine açık ekonomik serbestleşme politikaları izleyen AKP iktidarı ile yaşam olanağı bulmuş ve uygulanmıştır.

Okullaşma Oranlarının Artırılması

Ülke genelinde yükseköğretim olanağının genişletilerek üniversite eğitimi almış insangücü kaynağının artırılması amacı kuşkusuz önemlidir. Bu bağlamda orta öğrenimi bitirmiş her gence yükseköğrenim olanağı sağlanması amacı kendi başına masum bir politika seçeneği gibi durmaktadır. Ancak bu masum ve pembe tabloyu bozan iki önemli konu vardır. Bunlardan birincisi daha teknik bir konudur. Üniversitelerin nitelikli insan gücü kaynağı yaratılması kadar araştırma ve bilim üretmek gibi sorumlulukları da bulunmaktadır. Üniversiteler araştırma ve eğitim etkinliklerinin birlikte gerçekleştirildiği yerler olmak durumundadır. Bu nedenle, Türkiye'de yükseköğrenime ve araştırma kurumlarına ayrılan insan ve parasal kaynakları artırmaksızın bu hedefe ulaşmak olanaklı değildir. Diğer bir konu da nitelikli insangücü kaynağının ülkenin üretim ve yönetim süreçlerinde ne şekilde değerlendirileceği konusudur. Bunlar dikkate alınmadan salt okullaşma oranının arttırılması üniversitelerin araştırma ve bilim üretme görevlerini ve işlevini olumsuz etkileyeceği gibi arzu edilen hedeflere ulaşmayı da güvence altına almayacaktır.

Üniversitelerin araştırma ve bilimsel çalışma etkinlikleri ve üniversitelerin altyapı olanakları, eğitici ve araştırmacı insangücü kapasitesi ve kaynakları ile okullaşma hedefleri birbirleri ile tutarlı biçimde geliştirilmediklerinde üniversiteler ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Dile getirilen konulardan biri uğruna diğerlerini göz ardı eden yaklaşımların

ya üniversitelerin bilim üretme ve araştırma etkinliklerinde zayıflamalarına ya da üniversitelerin toplumsal etki ve ulusca aydınlanma konusunda olması gereken katkılarını olanaksızlaştıran sonuçlar yarattıklarını söylemek gerekir.

Akademik Gelişme ve İlerlemeyi Bürokratik Düzenlemeler ile Denetleme

Öğretim elemanlarının atama ve yükseltmelerinde akademik jürilerin etkisi belirgin biçimde azalmıştır. Öğretim elemanlarının eğitsel, akademik ve toplumsal sorumlulukla ilgili diğer etkinlikleri bir yana bırakılmış, atama ve yükseltmelerde tek ölçüt yabancı dergilerde bir kaç makale yazmaya indirgenmiştir. Akademik kaliteyi artırmak amacıyla başlatılan bu girişim, doçentlik ve profesörlük tezlerinin de ortadan kalkması ile özellikle sosyal bilim alanında ülke düzeyinde yapılan araştırma ve incelemelerle Türkçe yayın yapılmasını büyük ölçüde değersizleştirmiştir.

Yabancı Dilde Yükseköğretimin Teşvik Edilmesi

Küreselleşme ideolojisinin de etkisiyle nerede ise dünyada tek bilim dilinin İngilizce olduğu yönünde genel bir kanı oluşturulmuştur. Bu dile hâkim olmamak küresel bütünleşmenin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Bu durum öğrencilerin yabancı dilde, özellikle de İngilizce eğitim yapılan üniversiteleri tercih etmelerine yol açmaktadır. YÖK sistemi de bu eğilimi desteklemektedir. Yeni açılan Vakıf üniversitelerinin büyük bölümünün yabancı dilde eğitim yapması bu politikanın bir göstergesidir. Yabancı dil başarısı, Türkiye üniversitelerinin başarısında neredeyse yegâne ölçüt olarak görülmektedir. Bu eğilimin yol açtığı en büyük sorun Türkçenin bilim dili olarak gelişmesini kösteklemesidir.

Yükseköğretimin Sermayeye Açık Bir Alan Haline Getirilmesi

AKP iktidarı yükseköğrenim sisteminin özelleştirilmesine ve ticarileştirilmesine özel bir önem vermektedir. Son sekiz yılda açılan vakıf üniversitelerinin sayısı önceki yılların üzerindedir. Nitekim AKP'in iktidara geldiği 2002 yılında, iktidarının ilk günlerinde ortaya attığı "Acil Eylem Planı"nda, üniversitelerin özelleştirilmesi ve özel vakıf üniversitelerinin sayılarının artırılması, yeni üniversitelerin açılması, büyük üniversitelerin bölünmesi gibi politikalar ortaya konmuştur.

Yeterli altyapısı olmaksızın kurulmuş üniversiteler önemli bir sorun olarak ortadadır. Ayrıcalıklı haklardan yararlanan ve devlet destekleri de alan Vakıf üniversiteleri ile üniversite sisteminde ciddi bir eşitsizlik yaratılmıştır. Bu YÖK sisteminden devralınan üniversitelerin özelleştirilmesi politikaların sonucudur.

Özetlersek, AKP'nin 8 yıllık iktidar döneminin sonunda bu hedefleri birbir uygulamaya koyduğu gözlenmektedir. Bütün bunlar "YÖK'e karşı demokratik üniversite yaratmak" kılıfı altında kamuoyuna yansıtılmıştır. Ancak, öncelikle belirtmek gerekir ki, üniversitelerin bilim üretmek, bilim öğretmek ve uygulamak görevleri yanı sıra bilimin ve bilimsel düşüncenin ülke gündemine sokulması, toplumun bilim dışı düşüncelerden ve dogmalardan kurtarılması gibi çok temel görevleri de bulunmaktadır. Bu dile getirilen ilişkinin bozulması bir kurum olarak üniversitenin varlığını tehdit etmektedir.

YÖK Politikaları ile Süreklilik

YÖK ile başlayıp AKP iktidarına ulaşan yükseköğrenim politikaları birbirleriyle ilişkili ve birbirlerini besleyen üç ana noktada özetlenebilir: En temel olanı bilim karşıtlığının göstergesi olarak, türban tartışması üzerinden inançları üniversitelerin gündemine sokarak üniversite

özerkliğine siyasi müdahale yapılması ve inanç özgürlüğü ile üniversitelerin bilim gündeminin teslim alınmasıdır. İkincisi, yükseköğrenim sisteminin özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesidir. Eğitimi kamu hizmeti olmaktan çıkarıp ülkenin yükseköğrenim çağına gelmiş nüfusunun yükseköğrenim görme isteği, piyasa imkânına dönüştürülmektedir. Üçüncüsü, yükseköğrenime ve eğitime ayrılan kaynaklar değiştirilmeksizin ve üniversitelerin özellikle insan gücü kaynaklarının düzeyi dikkate alınmaksızın okullaşma oranlarının arttırılması ve yeni üniversiteler açılması, üniversitenin en temel görevi olan bilim üretmek ve uygulamak görevini sekteye uğratacak etkiler yaratmaktadır.

Tüm bu hedeflere AKP iktidarı aşağıdaki araçlarla ulaşmaya çalışmaktadır:

Rektör seçimleri ve mali konular başta olmak üzere çeşitli yollarla YÖK ü güçlendirerek amaca yönelik olarak sistemi daha da merkezileştirmek;

Her ile bir üniversite sloganı ile insan kaynakları ve altyapı olanakları eksik çok sayıda üniversite açarak ve af yasaları çıkartarak popülizm yaparak halk tabanında destek sağlamak;

Denetimi, Demoklesin kılıcı gibi kullanarak hükümet politikaları ile uyum sağlayarak uysallaşmış kurumlarda azaltarak, aksi yönde diretenler üzerine tüm şiddeti ile bir baskı aracı olarak kullanmak;

Öğretim elemanlarının mali durumlarında hiç bir iyileştirme getirmeyerek, bir yandan bu kesimin özellikle mühendislik dallarındaki bölümünün piyasa ile bütünleşmesini hızlandırırken sermayeye, diğer yandan da sosyal bilim dallarındaki bölümünü marjinalize ederek iktidara bağımlı kılmak.

Bütün bunların yanı sıra, rektörlerin kuruluş aşamasında atama yoluyla görevlendirildiği yeni üniversiteler siyasi iktidara önemli bir manevra alanı sağlamaktadır. Bu nedenle yeni üniversitelerin açılması, büyük üniversitelerin bölünmesi gibi uygulamalar önemli siyasi araçlara dönüşebilmektedir.

Özetlersek, AKP iktidarının izlediği yükseköğrenim politikaları, 12 Eylül yönetimince üniversitelerin denetlenmesine yönelik olarak yaratılmış olan YÖK sisteminin politikalarının toplamıdır. Sözde YÖK karşıtlığı kılıfı altında YÖK sistemini tanımlayan bütün politikalar, 2002 yılından bugüne hep tek başına hükümet olan AKP iktidarı sırasında bütünüyle yaşama geçirilmiş ve yasalaşma olanağı bulmuştur.

AKP İktidarı Döneminde Yasal Düzenlemeler

2002-2010 yılları arasında, yükseköğretim mevzuatının temelini oluşturan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda 15 kez; 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'nda 1 kez, 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu'nda ise 19 kez değişiklik yapılmıştır.

Bu yasa değişiklikleri ile 12 Eylül rejiminin kurumsallaştırdığı YÖK'nun var olan merkezi konumu güçlendirilmiş; akademik özerklik başta olmak üzere, idari ve mali özerklikten yoksun kamu üniversitelerinin bu özellikleri daha da derinleştirilmiştir. AKP iktidarının iktidar gücünü elde etmeden önce ve Ahmet Necdet Sezer'in Cumhurbaşkanlığı döneminin sona ermesine kadar geçen süre içinde YÖK ile ilgili olarak yaptığı olumsuzlayıcı tutum, Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi ve yeni YÖK başkanlığına iktidarın seçtiği bir ismin getirilmesi ile

tümüyle değişmiştir. Yeni YÖK başkanı bir yandan hızla Kurum kadrolarını kendi ideolojisi doğrultusunda yenilerken, diğer yandan da yeni kurulan çok sayıdaki devlet üniversitesine rektör atamaları ve mevcut üniversitelerde yapılan seçimlerde düşük oy alan ancak iktidara yakın isimleri atayarak tüm yükseköğretim sistemini denetimleri altına almaya başlamıştır. Bugün artık, iktidarla çatışmak bir yana, tartışan rektörlerin bile kalmadığı, tek sesli ve “huzurlu” bir yükseköğretim yapısı oluşturulmuştur. Bu yapı ile birlikte YÖK sorunu da kısa bir süre içinde bir sorun olmaktan çıkarılmıştır.

Yükseköğretim sistemindeki bu köklü değişim, bir yandan var olan mevzuatın YÖK ü -AKP nin geçmiş yıllarda savunduğunun tersine- daha da merkezileştirmesi ve iktidara bağımlı hale getirilmesi, diğer yandan da güçlü merkezi yapılara sahip olan üniversitelerin başına kendi ideolojilerine yakın duran rektörleri atamaları ile gerçekleştirilmiştir. 12 Eylül darbesi ile akademik, idari ve mali özerklikleri elinden alınmış demokratik yapılanmaya kapalı yükseköğretim sistemimiz, bu son darbe ile birlikte iktidarların egemenlik alanına giren bağımsız bilim üretme yetenek ve olanaklarını büyük ölçüde yitirmiş sıradan devlet kurumları durumuna düşmüştür.

Tüm bu gelişmeler AKP nin iktidar olduğu süre içinde kamu kurumlarına yönelik olarak izlediği modelle büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu modelle önce hedefe konulan kamu kurumları büyük bir hızla muhalif ya da muhalefet yapabilecek kadrolardan arındırılmakta, ardından kurumun niteliğine göre merkezi gücü artırılmakta ve bağılı birimlerin etkinliği azaltılmaktadır. Bir kez bu merkezi güç parti çıkarları doğrultusunda ele geçirildikten sonra da büyük bir koruma şemsiyesi altında bağımsız denetim kurum ve kuruluşlarından korunmaktadır. Dolayısıyla iktidarın AB politikaları doğrultusunda dillere pelesenk ettirdiği adem-i merkezileşme, saydamlık ve hesap verirlilik ilkeleri tümüyle söylem düzeyinde kalmaktadır.

Nitekim, AKP döneminde yükseköğretim sistemimizde yapılan mevzuat düzenlemelerini temel özelliği, af yasaları ve çok sayıda yeni üniversite açmakla getirilen popülist ve uygulamalar ve kadro oluşturma çabaları bir yana bırakıldığında, tümüyle var olan merkezi yapılanmanın daha da güçlendirilmesi diğer yandan da üniversitelerin zaten son derece sınırlı olan akademik, idari ve mali özerkliklerini daha da kısmak yönünde olmuştur. YÖK ve Sayıştay denetimi, gözetiminde tutulan üniversitelerde yoğunlaşırken bazılarında ise varlığı dahi hissedilmemektedir. Nitekim büyük yolsuzluklara konu olan ÖSYM de yıllardır hiçbir denetim yapılmadığı gazete haberleri arasında yer almaktadır.

2002 yılından bu yana yapılan yasal değişiklikler kabaca incelendiğinde aşağıdaki başlıklar altında bir gruplama yapılabilir:

A) 2547 sayılı YÖK Yasası'nda yapılan değişiklikler:

a) Af Kanunları:

Konu edilen dönemde, 15.03.2005 günlü ve 5316 sayılı Yasa ve 28.10.2008 gün ve 5806 sayılı yasa ile başarısız olmaları yahut başka nedenlerle yükseköğretimden ilişiği kesilen ön lisans, lisans ve yüksek lisans öğrencilerine af getirilmiştir. Af kanunları, önceki hükümetler döneminde de sürekli olarak çıkarılmakta olup, başarısızlık nedeniyle ilişik kesme şeklindeki uygulamaları tartışmalı hale getirmektedir. Bu konuda, öğrenim hakkını kısıtlamayacak bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu dönemde ayrıca 08.07.2006 gün ve 5335 sayılı Yasa ile mecburi hizmet yükümlülüğü ile ilgili olarak bir af düzenlemesi getirilmiştir. Afla ilgili bu değişiklikler geçici ya da ek maddeler olarak 2547 sayılı Yasa'ya eklenmiştir.

b) Üniversitelerin Gelirleri ve Mali Denetim

Bu dönemde üniversite gelirleri ile üniversitelerin mali disiplini ve yönetimi ile ilgili olarak YÖK'ün ve Maliye Bakanlığı'nın yetkilerini arttıran düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin çoğu, üniversite gelirlerine ilişkin kamu maliyesi yönetimi ile ilgilidir. Bu düzenlemelerin hepsi, üniversitelerin zaten mevcut olmayan mali özerkliğinin büyük oranda YÖK ve Maliye Bakanlığı lehine daraltmaya yönelik düzenlemelerdir. Örneğin, 4969 sayılı Yasa, döner sermaye gelirlerinin nasıl kullanılacağını kurala bağlarken mali özerkliği kaldırmaktadır; bu yasa ile döner sermaye gelirleri bakımından getirilen düzenleme 5709 sayılı Yasa ile daha da ağırlaştırılmıştır. Keza, 5217 sayılı Yasa ile bir kısım üniversite gelirlerinin idaresinde bizzat Maliye Bakanı yetkilendirilmektedir. 5234 sayılı Yasa ile ikinci öğretim ve sair benzeri gelirlerin idaresi YÖK'e ve Maliye Bakanlığı'na bırakılmaktadır. 21/1/2010 ve 5947 sayılı Yasa ("Tam Gün Yasası") ile ayrıca üniversite personelinin özlük haklarında ciddi kısıtlamalara gidilmiştir.

c) Akademik Yükseltme ve Atamalara İlişkin Düzenlemeler

Bu dönemde üniversitelerdeki akademik personel atamalarında, akademik yeterlilik yanı sıra ek koşulların getirilebileceğine dair, akademik yükseltme ve atama koşullarını ağırlaştırıcı düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Akademik yükseltme ve atama sürecini etkileyecek şekilde yapılan en önemli değişiklik, 2547 sayılı Yasa'nın 10, 13, 23, 24, 25, 26 ve Ek Madde 2'sini değiştiren ve Geçici Madde 55'i ekleyen 28.06.2008 gün ve 5772 sayılı Yasa ile yapılmıştır.

Bu Yasa'nın 2. Maddesi ile 2547 sayılı Yasa'nın rektörlerin Cumhurbaşkanınca atanmasını düzenleyen 13. Maddesi değiştirilerek, rektörlerin görev süresi iki dönemle sınırlı olmak üzere 4 yıla çıkarılmış, bu seçim sürecindeki diğer anti-demokratik uygulamalar -tek adaya oy kullanma, YÖK'ün ilk altı aday arasından üçünü sıralamadaki muhtariyeti, Cumhurbaşkanı'nın önerilen üç adaydan birini atamadaki muhtariyeti vb.- aynen korunmuştur. Daha önce YÖK, AKP Hükümetlerine yakın değil iken yeni kurulan üniversiteler için Milli Eğitim Bakanlığı'na verilen atanacak rektörleri Cumhurbaşkanı'na önerme yetkisi, YÖK yönetimi değişince tekrar YÖK Genel Kurulu'na verilmiştir. Ancak bu Yasa ile getirilen en önemli değişiklik, kişiye özel kadro ihdasını mümkün kılan ve zaten bu konuda güçlendirilmiş yetkilerle donatılmış rektörleri daha da güçlendiren akademik yükseltme ve atamalarda, özel koşul koyma yetkisinin 2547 sayılı Yasa'ya işlenmiş olmasıdır.

Yardımcı doçentler için, 2547 sayılı Kanunun 23 üncü maddesinin (c) fıkrası, Doçentlik kadrosu için, 2547 sayılı Kanunun 25 inci maddesinin (a) fıkrası ile Üniversitelerin, bu kadrolara atama yapmak için, "Yükseköğretim Kurulunun onayını almak suretiyle, münhasıran bilimsel kaliteyi artırmak amacıyla yönelik olarak, bilim disiplinleri arasındaki farklılıkları da göz önünde bulundurarak, objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar belirleyebilirler" fıkrası eklenmiştir. Aynı durum profesörlük kadrosu için de getirilmiştir.

Bu düzenlemelerden sonra, Danıştay 8. Dairesi tarafından daha önce uygulanan, akademik yükseltme ve atamalarda getirilen ek koşulların Yasa'da düzenlenmiş hakkı daraltamayacağı şeklindeki ölçüt, ek koşulların Yasa'nın getirdiği hakkı daraltmasından bağımsız olarak, ek koşulların getirilip getirilmediği ve YÖK tarafından onaylanıp onaylanmadığı biçiminde denetlenmeye başlanmış ve böylece daha önce Yasa'ya uyar olmayan, örneğin "Knidos kazılarına katılmış olmak" şeklindeki ölçütler ilanlarda yer almaya başlamıştır. Artık birçok ilan, "a' konusunda yüksek lisans, 'b' konusunda doktora yapmış olmak" biçiminde kişiye özel ek koşullar içererek verilmektedir.

Dolayısı ile akademik yükseltme ve atamalarda, daha önce de ölçülmesinde ciddi sorunlar olan

akademik liyakat değil, üniversite rektörlüklerinin öznel / kişilere özel tercihleri temel belirleyen haline dönüşmüştür. Rektörlerin öğretim üyeleri arasından seçimle gelmeleri demokratik ilkesi terk edilmeden, akademik ve bilimsel liyakata dayalı akademik yükseltme ve atama yapılabilmesi için, Yasaya eklenen “objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar” ibaresinin, önceki içtihatlarla uyumlu şekilde, “yasa'da düzenlenen koşulları ağırlaştırmayacak objektif ve denetlenebilir nitelikte ek koşullar vb.” biçiminde düzeltilmesi gerekmektedir.

d) Diğer düzenlemeler

Konu edilen dönemde getirilen bir dizi düzenleme ile, genel olarak 12 Eylül sonrasında şekillendirilen yükseköğretim rejimi güçlendirilerek sürdürülmüştür.

Bunun dışında, özellikle YÖK'ün bileşimindeki değişikliklerden sonra yayınlanan yönetmelik ve genelgeler, üniversiteler üzerindeki YÖK ve Bakanlık (hem Maliye hem Milli Eğitim Bakanlıklarının) vesayetini artırıcı içeriğe sahiptirler. Örneğin, “Öğretim Üyesi Dışındaki Öğretim Elemanı Kadrolarına Naklen veya Açıktan Yapılacak Atamalarda Uygulanacak Merkezi Sınav ile Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”le araştırma görevlisi alımında YÖK yetkisi arttırılmıştır.

B) 2914 sayılı Yasa'da öğretim üyelerinin özlük haklarını iyileştirici bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak yeni kurulan üniversiteler nedeniyle, bu üniversitelere tahsis edilecek kadrolarla ilgili bazı maddeler eklenmiştir.

C) 2809 sayılı Yasa'da yapılan değişikliklerin hepsi ise yeni üniversitelerin kurulması ile ilgilidir. Bu dönemde, 46 kamu 30 da vakıf üniversitesi kurulmuştur.

Sonuç

Konu edilen yasama dönemlerinde getirilen düzenlemelerle, 2547 sayılı Yasa ile kurulan Yükseköğretim Kurulu vesayetinde şekillenen 12 Eylül sonrası yükseköğretim rejiminin değiştirilmediği; aksine, Milli Eğitim Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı'nın anılan kimi düzenlemelerle yeni vesayet makamları statüsü kazandıkları; üniversitelerin idari, mali ve akademik özerkliklerinin sağlanması yolunda, özellikle Lima Bildirgesi'nde vurgulanan konularda ilerici adımların atılmaması ya da atılamaması olduğu görülmektedir.

Aynı dönemde akademik personelin özlük haklarının iyileştirilmesi yolunda atılmış somut adımlar olmadığı gibi, “Tam Gün Yasası” olarak anılan yasa ile bu konuda daraltıcı düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

Bu dönemin temel özelliği, popülist kaygılarla her ilde bir üniversite açılması, yükseköğretimde vakıf üniversitelerinin niteliksel ağırlığının artırılması yoluyla yükseköğretimin bizzat kendisinin piyasalaştırılması yanında piyasa ile bütünleşmesinin hızlandırılmasıdır.

Sonuç olarak, Yükseköğretimde bir iyileştirme için;

A) 2547 sayılı Yasa'nın tümüyle kaldırılarak, kamu çıkarları doğrultusunda; üniversitelerin mali, idari ve akademik özerkliğini esas alan tümüyle yeni bir yasanın gündeme alınması;

B) YÖK'ün tümüyle kaldırılarak, akademik liyakat ve yükseköğretim sisteminin eşgüdümünün sağlanması gibi işlevler ile donatılmış, idari ve mali yetkisi bulunmayan

Üniversitelerarası Kurul oluşturulması;

C) Üniversitelere giriş sisteminin eşitlik ve genellik ilkeleri yanında, adayların yetenek ve liyakatini gözetecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

AKP (2002), *Acil Eylem Planı*, www.belgenet.com/eko/acileylem

Ersoy, M., Keskinok, Ç. (1996), “Yükseköğretim Yasa Taslağı Üzerine”, *Bilim ve Ütopya*, s.23.

Işıklı, A., (2002), “Yüksek Öğrenimin Özelleştirilmesi”, *Mülkiye Dergisi*, cilt XXVI, s.234.

ODTÜ Öğretim Elemanları Derneğı (1998) *Üniversitenin Sorunları*, ODTÜ Öğretim Elemanları Derneğı yayını, Ankara.

Önder, İ. (1996), “Eğitim Hizmetlerinin Özelleştirilmesi”, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneğı, 2. *Üniversite Kurultayı*, içinde, ss. 328-332.

Türkiye Bilimler Akademisi (2010), *Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Raporu 2009*, Türkiye Bilimler Akademisi, Yalçın Matbaacılık, Ankara

Üniversite Öğretim Üyeleri Derneğı (1996), 2. *Üniversite Kurultayı*, Üniversite Öğretim Üyeleri Derneğı, İstanbul.

Yüksek Öğretim Kurumu (1988), *Yükseköğretimdeki Gelişmeler*, Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara.

Yüksek Öğretim Kurumu (2006), *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi-Taslak Rapor*, Yüksek Öğretim Kurumu.